

1/2015

Studia Biblica Slovaca

7

Ročník 7

2015

Číslo 1

Obsah

Štúdie

Miroslav VARŠO Deuteronomistická právna frazeológia	1-21
Blažej ŠTRBA Lútostivý a milostivý Boh. Komparácia slovenských prekladov niektorých charakteristík Boha s ich hebrejským originálom	22-59
Massimo GRILLI „Naplnenie“ ako hermeneutická kategória Evanjelia podľa Matúša	60-74
Henry Ansgar KELLY Druhy exorcizmu v Biblii a v Cirkvi	75-87
Andrea KOREČKOVÁ Negatívna predstava života žien v záhrobí podľa gréckych náhrobných kameňov a komparácia s novozákonnými dokladmi o úmrtí žien	88-102
Abstrakty a recenzie	103-139
Správy a oznamy	140-154

Studia Biblica Slovaca

ISSN 1338-0141

www.biblica.sk

Studia Biblica Slovaca je recenzovaný vedecký časopis zameraný na skúmanie Svätého písma Starého a Nového zákona predovšetkým zo stránky filologickej, historickej, exegetickej a teologickej.

Ročník VII (2015), číslo 1

Vydáva Rímskokatolícka cyrilometodská bohoslovecká fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Kapitulská 26, 814 58 Bratislava 1, IČO 0039786510.

Vedecké kolégium/Advisor board: Reimund BIERINGER (Leuven, B) – Georg BRAULIK OSB (Wien, A) – Peter DUBOVSKÝ SJ (Roma, I) – Pavol FARKAŠ (Nitra) – Massimo GRILLI (Roma, I) – Leslie HOPPE OFM (Chicago, USA)

Šéfredaktor: Blažej ŠTRBA (Baďín)

Redaktor pre recenzie: František TRSTENSKÝ (Spišské Podhradie)

Redakčná rada/Editorial board: Jaroslav BROŽ (Praha, CZ) – Juraj FENÍK (Košice) – Sr. Júlia Daniela ISKROVÁ OP (Ružomberok) – Róbert JÁGER (Košice) – Jozef JANČOVIČ (Bratislava) – Peter JUHÁS (Wien, A) – Branislav KLUSKA (Ružomberok) – Róbert LAPKO (Košice) – Libor MAREK (Roma, I) – Jaroslav RINDOŠ (Bratislava) – Milan SOVA (Bratislava) – Jozef TIŇO (Bratislava) – Sr. Gabriela Ivana VLKOVÁ OP (Olomouc, CZ)

Za lektorovanie všetkých článkov zodpovedá redakčná rada.

Výkonný redaktor: Martina Korytiaková

Jazyková úprava: Dušan Rončák

Obálka: Martin Mičko

Na príprave publikácie sa podieľal aj Sr. Maryluke Addiman CJ, Miroslav Varšo.....

Príspevky v slovenčine alebo češtine, v angličtine (od zahraničných autorov) alebo knihy na recenziu prosíme adresovať na redakciu *Studia Biblica Slovaca*, Banská 28, 976 32 Baďín (Slovakia), redakcia@biblica.sk.

Príspevky sa požadujú v elektronickej podobe, podľa možnosti v textovom editore Microsoft Word. Ak sú používané iné fonty písma pre hebrejčinu a gréčtinu ako v programe BibleWorks, tak upresniť aké, prípadne preposlať používaný font spolu s príspevkom. Príspevok typu štúdia, poznámka alebo reflexia musí byť doplnený abstraktom a jeho anglickou verziou, anglickým názvom príspevku, max. piatimi kľúčovými slovami v slovenčine/češtine a angličtine, zoznamom bibliografie a kontaktom na autora príspevku. Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú. Redakcia si vyhradzuje právo upraviť titulok a vykonať potrebnú jazykovú a štylistickú úpravu prijatých príspevkov. Upresňujúce podmienky pre prispievateľov sú dostupné www.biblica.sk.

Články časopisu sú abstrahované v troch svetových periodikách: *Old Testament Abstracts* ISSN 0364-8591, *New Testament Abstracts* ISSN 0028-6877 a *Elenchus of Biblica*.

S povolením Arcibiskupského úradu v Bratislave zo dňa 3. júna 2014

Prot. N. 2229/2014

Studia Biblica Slovaca

Printed in Slovakia, 6/2015.

Vychádza dvakrát do roka.

Cena: 6 €

ISSN 1338-0141

EV 3744/09

Deuteronomistická právna frazeológia

Miroslav Varšo

Deuteronomistická právna frazeológia

Zhrnutie

Ponímanie zákona v súčasnom svete a biblického zákona v kontexte starovekého Blízkeho východu sa podstatne líši. S tým súvisí aj rozdielne chápanie legislatívnych výrazov a zaužívanej frazeológie v uvedených systémoch. Príspevok je pozvaním k hľadaniu biblickej právnej terminológie tak, aby sa idiomatické vyjadrenia hebrejského jazyka preložili do slovenčiny významovo čo najbližšími výrazmi pri zachovaní terminologickej jednoty.

Kľúčové slová: právo, deuteronomická frazeológia, zákon, príkazanie, nariadenie.

Summary

The perception of the Law in the contemporary society and that of the biblical laws in the context of Ancient Near East differs considerably. Consequently, due to distinct systems, legislative terminology and phraseology differs too. The article is an art of the invitation to the investigation of the biblical law terminology in order to translate the idioms of the Hebrew language to the Slovak consequently correct and terminologically coherent.

Keywords: Deuteronomistic phraseology, Law, commandment, order.

Miroslav Varšo
Ústav divadelnej a filmovej vedy SAV
Slovenská akadémia vied
Dúbravská cesta 9
841 04 BRATISLAVA, Slovenská republika
miroslav.varso@univie.ac.at

Ľútostivý a milostivý Boh

Komparácia slovenských prekladov niektorých
charakteristík Boha s ich hebrejským originálom

Blažej Štrba

Zhrnutie

Predmetom štúdie je sedem hebrejských termínov אֱלֹהֵינוּ, יְהוָה, חַסְדִּים, רַחֲמִים, רַחוּם, רַחֲמֵי, רַחֲמֵי, רַחֲמֵי, רַחֲמֵי a ich preklady v hlavných slovenských prekladoch Biblie. Termíny a ich preklady sú analyzované aj kontextuálne a podľa ich syntaktického použitia v pôvodnom texte. Cieľom štúdie je zdôrazniť lexikálne charakteristiky a dôležitosť literárneho kontextu v prospech nových slovenských prekladov.

Kľúčové slová: Božie atribúty, formula milosti, ľútostivý, milostivý, milosrdný.

Summary

The present study deals with the seven Hebrew terms אֱלֹהֵינוּ, יְהוָה, חַסְדִּים, רַחֲמִים, רַחוּם, רַחֲמֵי, רַחֲמֵי, רַחֲמֵי and their translations in major Slovak Bible translations. The terms and their translations are analyzed according to their context and their syntax in the original text. The study highlights how the lexical characteristics and the literary context are important in determining the validity of the new Slovak translations.

Keywords: The attributes of God, compassion formula, compassionate, gracious, merciful.

Blažej Štrba
Banská 28
976 32 BADÍN, Slovenská republika
blazejstrba@xaver.sk

„Naplnenie“ ako hermeneutická kategória Evanjelia podľa Matúša

Massimo Grilli

Zhrnutie

V tradícii Cirkvi sa „naplnenie“ Starého zákona Novým zákonom zvyklo interpretovať buď ako „prekonanie“ (Nový nahradzuje Starý), alebo ako „zdokonaľovanie“ (Nový poopravuje Starý). Predložený príspevok odmieta tieto dva pohľady a interpretuje naplnenie ako „relektúru Starého zákona v novej situácii“. Dôraz sa nedáva viac na náhradu alebo zdokonalenie, ale skôr na znovuobjavenie pôvodného zmyslu a jeho prvotnej nádhery.

Kľúčové slová: naplnenie, Zákon, Starý a Nový zákon, Matúš.

Summary

In the tradition of the Church, the “fulfillment” of the Old Testament by the New has been commonly interpreted either as “overcoming” (the New substitutes the Old) or as “perfecting” (the New corrects the Old). The present contribution rejects these two perspectives and interprets fulfillment as “re-reading of the Old in a new situation”. The accent no longer falls upon substitution or perfecting, but rather upon rediscovery of the original sense and its primitive splendor.

Keywords: Fulfillment, Law, Old and New Testament, Matthew.

Massimo Grilli
Pontificia Università Gregoriana
Piazza della Pilotta 4
I – 00187 ROMA
ma_grilli@hotmail.com

Varieties of Exorcism in the Bible and the Church

Henry Ansgar Kelly

Summary

The word *horkizō*, and its intensive forms *exorcizō* and *enorkizō*, are rare in the New Testament. *Exorcizō* occurs only once, when Caiaphas demands an answer from Jesus (Matt 26,63). In its one appearance in LXX, Abraham uses it to put his servant under oath (Gen 24,3). Paul uses *enorkizō* to urge his readers to pass his letter around (1 Thes 5,27). *Horkizō* is used by Legion in begging Jesus not to torment him and his fellow filthy spirits (Mark 5,7), and it is also the term used by the Judean *exorkistai* against malign spirits, without success, in Acts 19,13, whereas similar spirits were easily removed by the simple application of cloths handled by Paul (Acts 19,12). Jesus expels demons by simple words of command, while his disciples invoke his name (Luke 10,17), as does Paul himself for the pythonic spirit (Acts 16,18). Fasting and prayer as well faith are required in recalcitrant cases, as with the mute spirit of Mark 9,14-29. In one case, Jesus removes a persistent weakness-spirit (*pneuma astheneias*) by the laying on of his hands (Luke 13,11-13). Later demon-expelling efforts add to these methods, employing the term “exorcism” for all, but the non-demonic meaning of “exorcism” is also preserved in the liturgy.

Keywords: exorcism, oath, swearing, spirits, parasitic, eviction.

Zhrnutie

Slovo *horkizō* a jeho intenzívna forma *exorcizō* a *enorkizō* je v Novom zákone zriedkavé. *Exorcizō* sa objavuje len raz, a to vtedy, keď Kaifáš vyžaduje odpoveď od Ježiša (Mt 26,63). V jeho jedinom výskyte v LXX použije toto slovo Abrahám na to, aby svojho služobníka zaviazal pod prísahou (Gn 24,3). Pavol používa *enorkizō*, keď vyzýva svojich čitateľov, aby dali kolovať jeho list aj ostatným (1Sol 5,27). Pluk používa *horkizō* na to, aby si vyžobral od Ježiša, nech jeho ani jeho spriatelých nečistých duchov viac netrápi (Mk 5,7). Termín je tiež použitý judskými *exorkistai* (zaklínačmi) proti maligným duchom v Sk 19,13, hoci bezúspešne, a podobní duchovia boli ľahko odstránení jednoduchým použitím utierok z Pavlovej výbavy (Sk 19,12). Ježiš vypudzuje démonov jednoduchými slovami príkazu, zatiaľ čo jeho učeníci zvolávajú jeho meno (Lk 10,17), čo tiež robí Pavol s

pythonickým duchom (Sk 16,18). Pôst, modlitba aj viera sa požadujú v prípadoch spurných duchov, ako to bolo s nemým duchom v Mk 9,14-29. Len v jednom prípade Ježiš odstráni pretrvávajúcu slabosť ducha (*pneuma astheneias*) vkladáním svojich rúk (Lk 13,11-13). Neskoršie snahy vyhánania démonov pridali do týchto metód aj používaný termín „exorcizmus“, a to pre všetky bez rozdielu, ale v liturgii sa zachovalo aj nedémonické „vyháňanie“.

Kľúčové slová: exorcizmus, prisaha, zaprisahávanie, duchovia, parazitický, vyhánanie.

Henry Ansgar Kelly
Department of English
University of California, Los Angeles
415 Portolá Plaza
90095 – LOS ANGELES, CA
USA
kelly@humnet.ucla.edu

Negatívna predstava života žien v záhrobí podľa gréckych náhrobných kameňov a komparácia s novozákonnými dokladmi o úmrtí žien

Andrea Korečková

Zhrnutie

Grécke náhrobné nápisy vychádzajú z klasických epigrafických zbierok (Werner Peel, Hermann Beckby), sú svedkom záhrobných predstáv žien v podsvetí, predovšetkým negatívnych predstáv a ich definícií podsvetia. Ženy popisujú svoj stav v podsvetí, svoje pocity, reakcie okolia na ich úmrtie. Vyrovávajú sa s rozpadom tela, zánikom krásy, vlastnej existencie. Zosnulé vyjadrujú túžbu vrátiť sa späť do života, pobudnúť aspoň na chvíľu so svojimi milovanými, poučiť ich, ako vylepšiť kvalitu života. Vyrovávajú sa so sebeckosťou a nenásytnosťou gréckych bohov, ktorí uprednostňujú vlastné potreby. Grécke náhrobné nápisy sú plné beznádeje, smútku, bolesti a otázok hľadajúcich zmysel ľudského utrpenia. Príspevok ponúka aj krátku komparáciu s kresťanským nápisom, ktorý je ovplyvnený nádejou v Kristovo zmŕtvychvstanie, a preto strata milovanej osoby, aj keď znamená bolestivú skúsenosť pre pozostalých, je predsa ovplyvnená kerygmatickým posolstvom kresťanskej zvesti.

Kľúčové slová: smrť, podsvetie, ženy, beznádej, nádej.

Summary

The Greek epitaphs originate in the classic epigraphic collections (Werner Peel, Hermann Beckby), they witness to the afterlife imaginations of women, as they live their life in the underworld. They are mainly negative ones – and so are their definitions of the Underworld. These women describe their status in the underworld, their feelings and reactions of their environment to their death. They deal with the decay of their body, their beauty and their very existence. The deceased ones express their desire to come back to life, to stay at least a little longer with their beloved ones, and to advise them how to improve the quality of their life. They recount the selfishness and greed of the Greek gods, who

prefer their own needs to anyone and anything else. The Greek hic jacets are full of hopelessness, sadness and pain as well as seeking to make sense of human suffering. The contribution offers a short comparison with a Christian epitaph too, which is very different as it is, influenced and infused by the hope springing from Christ's resurrection, and as a consequence of this the loss of the beloved person, though being a painful experience for the bereaved ones, is in the end powerfully signed by the Christian kerygma.

Keywords: death, underworld, women, despair, hope.

Andrea Korečková
Bačkovík 88
044 45 BAČKOVÍK, Slovenská republika
andrea.koreckova@gmail.com

ABSTRAKTY A RECENZIE

Abstrakty

Biblica 95 (2014)

(č. 1) 1-25: Ch. Berner: Gab es einen vorpriesterlichen Meerwunderbericht?
Prechod cez more tvorí neoddeliteľnú súčasť narácie Knihy Exodus. Berner analyzuje Ex 14 vo svetle deuteronomistickej tradície. Kým príbeh o egyptských ranách (Ex 7,14–8,28) nesie výrazné črty pred-kňazskej tradície, opis zázračného prechodu cez more tvorí post-kňazský dodatok neskorej Dtr redakcie ...

Jaroslav Mudroň SJ

Liber Annuus LXI (2011)

9-35: **Alviero Niccacci: The Exodus Tradition in the Psalms, Isaiah and Ezekiel.** Profesor hebrejského jazyka a Starého zákona Alviero Niccacci OFM si na začiatku svojej štúdie stanovuje neľahkú úlohu určiť tradíciu exodu mimo Knihy Exodus. Z tohto dôvodu predkladá schému exodu, ktorú by bolo možno identifikovať v iných spisoch. Konštatuje, že ju možno nájsť v troch fázach...

Vavrínek Radoslav Mitro OP

Liber Annuus LXII (2012)

9-45: **Alviero Niccacci: Giobbe 33: Elihu un messaggio di grazia.** Elihu je mladý Jóbov priateľ, ktorý sa líši od ostatných troch starších priateľov. K riešeniu Jóbovho problému ponúka Elihu veľmi významný príspevok, a to najmä v kapitole 33. Kapitoly, ktoré sa týkajú Elihua (32–37), tvoria smerodajný prvok vo vývoji Jóbovej drámy a prispievajú k zahájeniu cesty finálneho Božieho zjavenia a ...

Vavrínek Radoslav Mitro OP

Recenzie

TIŇO, Jozef (ed.): *Exodus (Komentáre k Starému zákonu 3)*. Dobrá kniha: Trnava, 2013. 948 s. ISBN 978-80-7141-766-8.

Třetí svazek dlouhodobého týmového projektu Komentáre k Starému zákonu je věnován knize *Exodus*. Podobně jako u prvního svazku, jímž byla v roce 2008 tato ediční řada zahájena a jenž byl věnován knize *Genesis* (2008), i tentokrát se jedná o zcela zásadní publikaci, a to jak zpracovávanou látkou, tak způsobem zpracování. Druhá kniha Mojžíšova (*Exodus*) totiž obsahuje texty, jež mají pro většinu ostatních spisů biblického kánonu zcela zásadní význam a které se také mimořádně silně uplatňují v dějinách působení biblických tradic. To se týká jak látek příběhových (například vyprávění o vyvedení Izraelců z Egypta, jenž je pro starověký lid Boží základním příběhem o Hospodinově spásném díle; Ex 12–15), tak látek „legislativních“ (předání „Hospodinova zákona“ na hoře Sínaj, které je uvedeno vyhlášením tzv. Desatera; Ex 20,1-17). Význam komentáře však není dán jen důležitostí jeho látky, nýbrž vždy především způsobem zpracování. Pojednávání publikace je v tomto ohledu na scéně ...

Martin Prudký

PACNER, Stanislav: *Důvěřovat v člověka a důvěřovat v Hospodina (Jer 17,5-13): exegeticko-teologický výklad*, Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. 411s. ISBN 978-80-244-2657-0.

Monografia sa zameriava na úryvok Jer 17,5-13, ktorý autor podrobne vykladá jednak z pohľadu biblickej exegézy, ako aj jeho teologickej dimenzie. Autor v predhovore uvádza, že ide o prehĺbenie jeho pôvodnej dizertačnej práce z roku 2009. Výber state vychádza zrejme z jej tematického zamerania na otázku dôvery v situácii ohrozenia, pričom sa v prorockom ohlasovaní (nielen) proroka Jeremiáša javí viera a dôvera v Pána ako jediný istý zdroj nádeje pre budúcnosť vyvoleného národa (s. 3) ...

Benedikt Róbert Hajas OP

Peter DUBOVSKÝ – Jean-Pierre SONNET (eds.): *Ogni Scrittura è ispirata. Nuove prospettive sull'ispirazione biblica (Lectio 5)*, Cinisello Balsamo (Milano) – Roma: Edizione San Paolo – GBPress, 2013. ISBN 978-88-215-7779-6.

Nová monografia o inšpirácii vyšla v roku 2013 ako už 5. zväzok edície Lectio, ktorá sa zrodila zo spolupráce dvoch vydavateľstiev – Edizioni San Paolo a Gregorian & Biblical Press. Edícia ponúka diela vysokej úrovne, ale aj vysokej čitateľnosti a jej doterajšie publikácie sa zameriavajú najmä na literárny prístup k Biblii: zv. 1.: Jean-Pierre Sonnet, *L'Alleanza della lettura. Questioni di poetica narrativa nella Bibbia ebraica* (2012); zv. 2.: Bernard M. Levinson, *Fino alla quarta generazione. Revisione di leggi e rinnovamento religioso nell'Israele antico* (2012, preklad z angl. [2008]); zv. 3.: Robert Alter, *L'Arte della poesia biblica* (2012); zv. 4.: Pietro Bovati – Pasquale Basta, «*Ci ha parlato per mezzo dei profeti*». *Ermeneutica biblica* (2012).

Sám názov recenzovaného diela vyjadruje, že monografia má za predmet inšpiráciu Svätého písma. Podnadpis naznačuje, že publikácia predpokladá ...

Blažej Štrba

Vzdelávací seminár pre vyučujúcich Sväté Písmo

Evanjeliá podľa Marka a Matúša

Na Pápežskom biblickom inštitúte v Ríme sa v dňoch 26. – 30. januára 2015 pod kuratelou Asociácie ex-alumnov Pápežského biblického inštitútu a jeho direktora Pietra Bovatiho uskutočnil už štvrtý ročník Seminára ďalšieho vzdelávania pre exegetov a vyučujúcich Sväté písmo. Tento rok bol seminár zameraný na Evanjeliá podľa Marka a podľa Matúša. V rámci neho odznelo šesť plenárnych prednášok venovaných kľúčovým otázkam ...

Branislav Kluska

V Krakove sa diskutovalo o najnovšom dokumente Pápežskej biblickej komisie

Pápežská univerzita Jána Pavla II. v Krakove zorganizovala konferenciu na tému „Akým spôsobom je Sväté písmo inšpirované?“. Podujatie sa uskutočnilo 5. marca 2015 na pôde spomínanej univerzity. Konferencia sa zamerala na predstavenie najnovšieho dokumentu Pápežskej biblickej komisie *Inšpirácia a pravdivosť Svätého písma*, vydaného v roku 2014 ...

František Trstenský

Konferencia „Pád Jeruzalema a vznik Tóry“

V dňoch 27. – 28. marca 2015 sa na Pápežskom biblickom inštitúte za finančnej spoluúčasti washingtonskej Georgetown University konala medzinárodná biblická konferencia na tému „Pád Jeruzalema a vznik Tóry“. Sedemnást' prednášajúcich z celého sveta, spomedzi najlepších ...

Pavel Prihatný OFM Cap

K metodike prekladu Svätého písma do slovenčiny

Usporiadanie medzinárodnej vedeckej konferencie 10. 4. 2015 v Košiciach na Teologickej fakulte Katolíckej univerzity (TF KU) s názvom *Metodika prekladu Svätého písma do slovenčiny* bolo súčasťou riešenia KEGA projektu s rovnakým názvom na TF KU. Korene tohto projektu možno hľadať v rozhodnutí Konferencie biskupov Slovenska (KBS) iniciovať medzi slovenskými vedeckými pracovníkmi v oblasti biblických jazykov a biblickej vedy nový preklad kníh Starého a Nového zákona ...

Juraj Feník, Róbert Lapko

Prednáška

Na pozvanie redakcie časopisu *Studia Biblica Slovaca* predniesol SSLic. Jasroslav Brož, Th.D. 9. januára 2015 v Kňazskom seminári sv. Františka Xaverského v Badíne prednášku s názvom *Problematiky prekladu textu a komentára Listu Hebrejom*.

Libri ad directionem missi

KRÁĽOVÁ, Dagmar: *Oči všetkých sa upierali na neho. Náčrt integrálnej evanjelizácie v Lukášovom evanjeliu*, Ružomberok: Katolícke biblické dielo, 2013. 224 s. ISBN 978-80-89120-41-3.

Old Testament Abstracts 36 (1-3/2013), Editor Christopher T. Begg, Washington, DC: The Catholic Biblical Association of America. 724 s. ISSN 0364-8591.

Old Testament Abstracts 37 (1-3/2014), Editor Christopher T. Begg, Washington, DC: The Catholic Biblical Association of America. 800 s. ISSN 0364-8591.

Old Testament Abstracts 38 (1/2015), Editor Christopher T. Begg, Washington, DC: The Catholic Biblical Association of America. 278 s. ISSN 0364-8591.